Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas 2002 m. lapkričio 23 d. Nr. 227 (39)

Saturday supplement November 23, 2002 No. 227 (39)

Gintautas Iešmantas

MAŽOSIOS LIETUVOS ARKLYS VOKIETIJOS ANGLIES KASYKLOSE (XIX a.)

Dar vis skardena: išsigandęs žvengė ir prunkštė,
Kai žemės tamsybėn leidos — gilyn, be galo gilyn.
Tiek metų prabėgo, tačiau nuo šiurpulio krūpsi.

Akyse tavaruoja rasota pieva, žybčioja saulė.
Jis bėga, žvalus kumeliukas, po lauką laigo.
Gyvybės džiugesys ir kraujo švytėjimas gyslose.

Tiek metų... O dunda štreku vagonėliai, o lekia.
Juose — anglis, juose — lyg naktis lemties prakeikimas.
Amžinai įsitempęs, vietoj vėjo — vytinis į strėnas.

Žmonės keičias, pamainom išeina į viršų ir erdvę.
Vien jis tartum įkaitas lieka, žiaumoja sausplėkį šieną.
Pašvinkęs vanduo, pakinktų nuotrynos, skausmas.

Tiktai akyse — kaip išeitis, kaip atokvėpio šviesos:
Rasota pieva, guvus kumeliūkštis, mirganti upė...
Dabar, kai nepajėgs tarnauti, ateis ir pribaigs.

Tuomet išsivaduos, pakils ten, kur juodalksniais kvepia.
Ak vėl! Ne sapnas — žvengimas, gilyn, be galo gilyn.
Tiek metų... Įkaitas! Krūpteli: žvilgsnyje — žvaigždės.

Ne! Tai vyrai, pasišviesdami žibintais, artėja, artėja...

2001.11.30

* * *

Jau viskas tampa sielai paprasta...
Byloja man veriąs žvaigždės kritimo blyksnis,
Diena, rimtin pasvirusi virš ūkanotų plotų,
Ir lengvas paukščio lėksmas prieblandoj į lizdą.
Jau viskas paprasta. Artyn, artyn pasaulis.

Pasilenkiu virš šulinio. Tenai šviesa užgęsta,
Ir balso aidas grimzta į bedugnę tylą.
Iš užiančių laukų atbėgęs vėjas supas
Pušies viršūnėj. Graudžiai girgžteli varteliai.
Taip viskas paprasta. Net tolių toliai aiškūs.

Ir ko norėti? Mėlynas takelis nuvingiavo
Per vystančias erdves. Sustingo debesys už miško.
Jų bokštus saulė spinduliu apeina susimąsčius.
Iš sulapojusios tankynės plyksteli giesmė. Lakštingala!
Argi ne viskas paprasta? Kaip žodis, kurs tikėjo.

Iš pašilės atšliaužia neregių šešėlių tuntas.
Jie praregėti vilias. Žiedą nejučiom paliečia.
Ir nusišypso. Blanksta ruožas, skyręs sudėtinga
Nuo to, kas jau patirta. Medžiai minga ir sapnuoja.
Iš tikro viskas paprasta. Artyn, artyn pasaulis.

2002.04.28

* * *

Tamsią naktį, gūdžią naktį
Ant kalnų laužai tvanoja.
Kaip trimitai šaukia drąsą,
Kaip pašvaistė gelia mintį.

Prie trobos sužvengia žirgas,
Atšvaituos langai sublyksi.
Iš liepsnų dėliojas žodžiai,
Iš tylos pakyla balsas.

Ką žvaigždynai žemei žada?
Kokie vėjai drumsčia tolį?
Ant kalnų laužai tvanoja,
Tamsią naktį ugnys skrodžia.

2001.11.28

* * *

Sužvarbęs ruduo pabeldė
Į lango stiklą. Žiūriu,
Atpažinimo ženklas rankoj —
Geltonas kievo lapas.

„Įsileisk!" — prašo prigludęs.

2001.10.20

* * *

Ant užmiršto kapo gieda
Margaplunksnė grakšti paukštytė,
Kaip nykštukas nardo krūmelyj.

Gražios, matyt, būta sielos, —
Sako praeivis.

2002.05.01

MEDŽIO IŠPAŽINTIS

Aš nesu debesis,
Biįęs kaip šešėlis išnykti.

Aš nesu ir vėjas, kuris
Vis ieško, bet niekad neranda.

Aš taip pat nesu, beje,
Nei praeityj, nei rytdienoj.
Aš visad čia, šitą valandą.

Mano šaknys tvirtai
Žemės tylon įsikirtusios,
Galva dangun iškelta.

Viršūnėj pasaulis ošia,
Šakose širdis gieda.
Aš pats — jo burna ir akys.

Iš gilybių jėga atsrūva,
Iš aukštybių laimina žvaigždės.

Aš esu čia, ir gera.

2002.03.07

Nieko nebeliko.
Net to, kas palaidotų.

Vienišumo graudulys —
Kelias į amžinybę.

Bėga sudrėkusi
Asfalto juosta.

Vienintelė ašaroja.

2001.10.15

* * *

Iš tamsos padangtės
Širdys šaukiasi vilties,
Ant rankų ašaros žydi.

Nemato — eina šalimais.

2001.08.08

* * *

Vėjuose — mano dangus,
Vėjuose, ašarų saulė.
Plaiksto bežvaigždžiai takus,
Krinta kaip lietūs į saują.

Ko aš norėjau iš jų,
Vėtrų siausmams patikėjęs?
Švietė it aušros kraujuj,
Lūkesčiais pasakas sėjo.

Eisiu ir vėl, kur ūkuos
Nerimas žemę apsėmęs.
Pakele medžiai linguos,
Aš, kepures nusiėmę.

Džiaugsmo nelaukia žmogus,
Žengęs paliesti pasaulį.
Vėjuose — mano dangus,
Vėjuose — ašarų saulė.

2001.12.30

* * *

Kai tu ėjai pro obelį taku,
Žiedų lapeliai švelniai pasikėlė
Ir, kaip drugiai plevendami pulku,
Tau ant plaukų sužibo tarsi gėlės.

Bet jų ranka nepurtei nuo galvos,
Žengei toliau graži nei karalaitė,
Ir obelis tau plojo ant kalvos,
Ir plojo saulė, džiugesiu nukaitus.

2002.05.07

* * *

Neardysiu tylos...
Tegul už mane byloja
Vyšnios žiedas, spindintis saulėj.

Nežinau puikesnės melodijos.

2001.10.02

Gintautas Iešmantas. Algimanto Žižiūno nuotr.

Poetas — patriotas

Šiemet leidykla „Knygiai" Kaune išleido Pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui dalyvio, buvusio politinio kalinio poeto Gintauto Iešmanto poezijos knygą *Kauno elegija*. Ji skirta Romo Kalantos žygdarbio trisdešimtmečiui. Nedidelėje, bet patriotinėmis idėjomis sodrioje, knygelėje įdėtas 1972 metais, netrukus po R. Kalantos susideginimo, parašytas eilėraščių ciklas „Kaunas, 1972 metų gegužė" ir keliais metais vėliau sukurta poema „Kauno elegija". Abu kūriniai anksčiau buvo išleisti pogrindyje ir kitomis aplinkybėmis. Dabar turime į vieną knygą sudėtus, dailininkės Gražinos Didelytės piešiniais papuoštus, abu G. Iešmanto anuomet parašytus kūrinius.

— Romui Kalantai skirtų eilėraščių ciklą parašiau, reikšdamas tuo metu mūsų žmones apėmusias bendras nuotaikas. Pirmame ciklo variante buvo 15 eilėraščių. Kartu su kitais kūriniais ciklas, žinoma, buvo konfiskuotas. Atgavau tik 1989 metais, — prisimena autorius.

Po kratos ir šio ciklo konfiskavimo G. Iešmantas buvo pašalintas iš darbo spaudoje, vargais negalais įsidarbino knygų rūmuose, rinko bibliografinius duomenis 1904-1917 metais išleistų knygų sąrašui.

— Tuo tikslu lankiausi Kauno bibliotekose, triūsiau istorijos muziejuje, — tęsia pasakojimą poetas. — Pastarajame man padėti buvo priskirta mergina vardu Raimonda. Ji buvo neįtikėtinai drąsi, nesivaržydama pasakojo, ką žinojo. Mergina parodė muziejaus sandėlyje užgrųstą Laisvės statulos kopiją, po to, jos patartas, aplankiau ir pačią skulptūrą, stovėjusią tuomet buvusiame Skulptūros ir vitražo muziejuje (Sobore). Įspūdžiai audrino vaizduotę, pynėsi į visumą, siejančią Romo Kalantos žygdarbį ir po to sekusius įvykius. Taip ir atsirado poema „Kauno elegija", kurios svarbiausiai veikėjai daviau minėtos merginos vardą.

Tai jau 18-oji G. Iešmanto poezijos knyga. Pirmutinė — *Prisikėlimo šventė* buvo išleista 1990 m. Toliau sekė *Šventieji Nemuno krantai*, *Peilis į širdį*, *Lietuviškoji misterija*, istorinė poema-kronika *Išbandymas*, rinktinė *Gyvybės šulinys* ir kitos. Pasipriešinimo sąjūdžio subrandintas, G. Iešmantas savo kūryboje gaivino tradicines laisvės, aukos, tiesos, kovos ir patriotizmo sąvokas. „Laisvės motyvas raudona gija eina per visą jo poeziją. Čia reaguojama netiktai į R. Kalantos susideginimą, bet ir Vengrijos sukilimą. Tai centrinis motyvas visos Europos antikomunistinėje lyrikoje. Žinoma, kartu to meto G. Iešmanto posmuose jaučiamas ir sovietinės aplinkos slėgimas, tuštuma aplinkui. Tačiau nėra apatiškumo, nuovargio, pesimizmo. Nėra savo bejėgiškumo suvokimo. Jaučiant nuolatinį persekiojimą, jį gelbsti apsisprendimas, kad sovietinė sistema nepriimtina, kad Laisvė yra būtina, kad *AŠ* esu *AŠ*, kuris neprisitaiko, lieka savyje tvirtas ir laisvas. Tokia vidinė šitos poezijos logika. Taip atsiranda idealumo, siekimo, vilties momentas. Yra kažkas didesnio už tavo asmeninį gyvenimą, yra kažkokie visuotiniai dydžiai, į kuriuos tu eini, kurie negali išnykti". — žodyje apie Gintautą Iešmantą rašė literatūrologas prof. Vytautas Kubilius.

Prieš trejetą metų išleistos rinktinės *Liūdesio dainą aš dainavau* įžanginiame žodyje pats G. Iešmantas taip išsireiškė: „Esu įsitikinęs, kad jausmai, mintys, idėjos bei siekimai, radę atspindį eilėraščiuose, buvo reikšmingi ne tik laisvės lūkesčių dienomis. Dvasia išreikšti idealai svarbūs žmogui taip pat šiandien ir visada".

G. Iešmantas taip pat išleido kelias publicistikos knygas. Už 1977-1979 m. parašytą politinę filosofiją ir publicistiką 1980 m. buvo nuteistas, uždarytas Permės srities lageriuose, ištremtas į Komiją. Grįžo tik 1988 m. Yra Kovo 11-sios Akto signataras.

Dabar G. Iešmantas rengia naują poezijos rinktinę, kurią tikisi išleisti ateinančiais metais. Pluoštelį naujų eilėraščių autorius siūlo *Draugo* kultūrinio priedo skaitytojams.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Lietuvių katalikų mokslo akademija

Juozas Kriaučiūnas

Lietuvių Katalikų mokslo akademija (ją toliau vadinsiu LKM akad.) bolševikų valdžios Lietuvoje uždaryta 1940 m. Bolševikams okupuojant Lietuvą, daug akademijos narių pasitraukė į Vakarų valstybes, pirmiausia ir daugiausia į Vokietiją. Vykstantis karas ir kelių metų pokario sumišimas neteikė galimybės nariams susitikti ar net ir susižinoti. Tik 1952 m. akad. nario Stasio Bačkio (buvo Lietuvos pasiuntinybės Prancūzijoje sekretorius) iniciatyva, susirišus su keliais kitais akad. nariais, atsteigta LKM akad. su vadovybe Romoje. Įvairiose valstybėse, ypač Amerikoje, apsigyvenę akad. nariai, prisidėjus ir naujai įstojusius, sudarė per 400 narių organizaciją ir reiškėsi gyva veikla.

1972 m. LKM akad. gavo, kun. Pranciškaus Juro įkurtą ir toliau plečiamą, Amerikos Lietuvių kultūros (buvusios katalikų) archyvą ir muziejų, — trumpai pavadintą Alką. Jį išlaikyti, plėsti, lietuvių kultūros pasireiškimų medžiagą išsaugoti, taip pat padėti akademijai leisti krikščionišką mokslinę spaudą, reikia finansų. Akademijos vadovybė Romoje pavedė Amerikoje gyvenantiems akad. nariams, išskirtinai priklausantiems Boston, New York ir Putnam židiniams, akademiją inkorporuoti. Tai putnamiečių: prelato Vytauto Balčiūno, kun. Stasio Ylos ir prof. Antano Kučo (Kučinsko) padaryta Connecticut valstijoje 1972 m. Inkorporacija apima tik Amerikoje gyvenančius: inkorporuotoji akademija, jos nariai ir remėjai atleidžiami nuo valstybės mokesčių už paaukotas aukų vertės ir pinigų sumas. Pagal įstatymus, inkorporuota organizacija negali priklausyti, ne JAV valstijose esančiai, nors ir to pat vardo, organizacijai, bet nedraudžiama remti mokslinę, kultūrinę bei visuomenės gerovės kėlimo veiklą bet kur, tad ir LKM akad. Lietuvoje, kuri atsikūrė 1990 m.

Inkorporuotos LKM akad. veikla gana sudėtinga, nes jai priklauso ir du padaliniai: Alka bei „Krikščionis gyvenime", abu padaliniai yra autonominiai. Inkorporuota akad. telkia lėšas savo veiklai ir pagalbai LKM akad. Lietuvoje, krikščioniškai mokslo literatūrai leisti. Alka, turinti tris skyrius: biblioteką, muziejų ir archyvų skyrių, juose turimą bei vis kaupiamą lietuviškos kultūros apraiškų medžiagą tvarko ir saugo, teikdama galimybę ja pasinaudoti tos medžiagos ieškantiems, tiek pačioje Alkoje, tiek pasiunčiamomis kopijomis. Alkoje knygų ir spaudos perteklius nuolat siunčiamas į bibliotekas bei muziejus Lietuvoje, kitokių rinkinių siunčiamos tik kopijos. „Krikščionis gyvenime", leidęs krikščionišką, ypač katalikišką, spaudą, prieš porą metų nustojo veikęs. Tos spaudos yra dar likę Alkoje.

Inkorp. akad. pavestas administruoti prof. Kazio Almino dovanotas LKM adak. 1976 m. ūkis, esantis Nebraska valstijoje. Ūkis buvo išnuomotas ir nešė pelną, kuris, aukotojo nurodymu, buvo atiduodamas LKM akad., jos mokslinių knygų leidimui. Paini ūkio administracija, neįmanomumas tikrinti ūkio nešamą pelną, Nebraska valstijos atsisakymas atleisti ūkį nuo žemės mokesčių ir pelno sumos mokesčio, vertė ūkį parduoti, kas ir padaryta praėjusį pavasarį.

Aukščiau labai suglaustai pateiktos žinios, LKM akad. istorija ir veikla leidžia, besidomintiems akademija, geriau suprasti metinio inkorporuotos akad. narių susirinkimo pranešimus. Susirinkimas vyko 2002 m. spalio 19 d. Alkos patalpose, Putnam, CT.

Susirinkimas pradėtas kun. R. Krasausko malda ir buvo vadovaujamas Juozo Rygelio, inkorporuotos akad. pirmininko. Atsistojimu bei malda prisiminti ir pagerbti akademijos mirusieji. Pagal priimtą darbotvarkę, kviesta viešnia Vaiva Vėbraitė-Gustienė, Lietuvos Respublikos Švietimo viceministrė, padarė pranešimą apie paruoštą Lietuvos mokyklų reformą. Pertvarkymas pritaikomas ES reikalavimams. Pertvarkymu vyks daug pakitimų ir daug mokytojų, ypač vyresnio amžiaus, pasisakė prieš pakeitimus, nes įvedamos naujos sritys ir patį mokymą reikės keisti į progresuojantį, tad gresia mokytojų skaičiaus sumažinimas.

Nukelta į 2 psl.

Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Rezistentas poetas Gintautas Iešmantas; Lietuvių katalikų mokslo akademija — 1 psl.

Iškilmės Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakultete; Žmogaus ir gamtos žiema Čiurlionio galerijoje — 2 psl.

Ilgas dail. Prano Domšaičio kūrybos kelias namo — 3 psl.

Dr. M. Budrienės ir S. Jautokaitės knygos — 4 psl.

Iš naujųjų Katalikų teologijos rūmų atidarymo iškilmių. Pirmoje eil. iš kairės: arkivysk. metropolitas Sigitas Tamkevičius, Vytauto Didžiojo universiteto rektorius prof. Vytautas Kaminskas, prorektorius prof. Liudvikas Pranevičius, prorektorius prof. Povilas Zakarevičius, Lietuvos švietimo ministras Algirdas Monkevičius ir kiti.

Fotografija tarp dviejų pasaulių

Fotomenininkas Algimantas Kezys rugsėjo 14 d. Lietuvių išeivijos institute atidarytoje fotoparodoje pristatė žinomų Lietuvos kultūros veikėjų, emigravusių į JAV, portretus. Ši paroda tapo tam tikras pakaitalas plačiai žinomai autoriaus kūrybai.

A. Kezį išgarsinę formalistiniai ieškojimai fotografijos srityje jo nuotraukoms suteikė išskirtinio savitumo. Dėl nepriekaištingos nespalvotų nuotraukų kokybės ir didelio kontrastingumo ypač svarbi fotografijose tapo šviesa, suteikdavusi joms ypatingos išraiškos. Tobulo vaizdo įspūdį sustiprindavo griežtos kompozicijos ir geometrinių formų ritmą bei erdvių persiliejimus pabrėžiantys montažai. Asmeniškų Dievo ir žmogaus būties ryšių pajautimu pagrįsti, fotografijų estetiniai ypatumai lėmė svarbią A. Kezio kūrybos vietą Lietuvos fotografijos kontekste.

Tačiau parodoje „Dviejų pasaulių veidai" eksponuojamose nuotraukose nėra šių fotografo kūrybai būdingų bruožų — nebelieka formų ir kompozicijos griežtumo, eksponuojami darbai yra nelygiaverčiai techninio atlikimo kokybe. Taip yra todėl, kad šį kartą svarbesnis už fotografijų formos išraiškingumą yra jų turinys. Dokumentinės fotografijų paskirties sureikšminimas tapo savotiška staigmena. Pats autorius, kalbėdamas parodos atidarymo proga, prisipažino, kad retai naudojasi fotografijos teikiamomis galimybėmis dokumentuoti jį supančią aplinką. Algimantas Kezys teigė, kad niekada nesistengdavo daryti nuotraukų, kurios galėtų turėti antraštes, nurodančias vietą ir laiką, bet čia pat pastebėjo, kad šioje parodoje eksponuojamose nuotraukose jis neakcentavo fotografinių išraiškos priemonių, o sutelkė dėmesį į jų, kaip dokumentų, turinį.

Pavadinimas „Dviejų pasaulių veidai" nusako svarbiausius fotografijų turinio aspektus. Į JAV emigravę žymūs Lietuvoje kultūros veikėjai

ŽIEMA

svetimoje šalyje tapo paprastais žmonėmis, imigrantais, dažnai priskiriamais žemesniam socialiniam sluoksniui. Jie atsidūrė tarsi tarp dviejų pasaulių — savo gimtinės ir naujųjų namų, turėtos garbingos visuomeninės padėties ir skurdžios išeivių naujakurių kasdienybės. Tačiau paroda taip pavadinta ir dėl kitų priežasčių. Dalis nuotraukose įamžintų žmonių jau iškeliavo amžinybėn, todėl fotografijos beveik tiesiogine šių žodžių prasme atsidūrė tarp dviejų pasaulių — fotografija liko čia, bet, mirus portretuotiems žmonėms, įgavo neapčiuopiamą ryšį su anapusiniu pasauliu.

Materialios egzistencijos ir Dievo nenutraukiamų ryšių pajautimas, ir jų, kaip harmoningos visumos, suvokimas būdingas Algimanto Kezio pasaulėjautai, todėl turinio požiūriu Lietuvių išeivijos institute eksponuojamos fotografijos tęsia fotografo kūrybos tradicijas. Tačiau įprastas turinys įgavo šio menininko fotografijoms nebūdingas estetines išraiškos formas. Beasmenius dviejų pasaulių, kaip nedalomos visumos, egzistavimo ženklus, kuriuos Algimantas Kezys fiksuodavo, fotografuodamas pasaulio didžiųjų miestų šiuolaikinę architektūrą, šioje parodoje pakeitė žmonių, gyvenančių apibrėžtoje aplinkoje, dirbančių kasdienius darbus, portretai.

Tomas Pabedinskas

Įkurtuvės Teologijos fakultete

Nijolė Kreimerienė

Įkalnėn įsibėgėjančioje Kauno Gimnazijos gatvės dviejų aukštų pastate ir prieš metus atidarytų Katalikų teologijos fakulteto didžiųjų rūmų priestate, trejus metus triūsę statybininkai ir restauratoriai spalio 23 dieną įteikė raktus visu grožiu sušvitusių rūmų šeimininkams — Katalikų teologijos fakulteto atstovams. Šiomis įkurtuvėmis džiaugiasi ne tik čia įsikursiančio Katalikų teologijos fakulteto darbuotojai ir studentai, bet ir visa Vytauto Didžiojo universiteto bendruomenė. Į rūmų atidarymo šventę susirinko daug garbingų svečių, tame tarpe, švietimo ir mokslo ministras A. Monkevičius, arkivyskupas metropolitas S. Tamkevičius, Latvijos ambasadorė Maira Mora, Austrijos ambasadorius dr. Michael Schwarzinger, Kauno meras D. Ašmys ir kiti. Atidarydamas tą proga surengtą iškilmingą minėjimą, Universiteto rektorius, profesorius Vytautas Kaminskas kalbėjo: „Gražia dovana — restauruotais Katalikų teologijos fakulteto rūmais — vainikuojami jubiliejiniai metai — vasario 16-ąją minėjome universiteto įkūrimo 80-metį. Šis pastatų kompleksas buvo pastatytas 1925 m. pagal inž. Felikso Vizbaro projektą. Komplekso pasididžiavimas — Šv. Zitos draugijos Centriniai rūmai — stilizuotas renesanso ir klasicizmo formų pastatas — buvo ne tik tuo metu vienas gražiausių Kaune, bet ir įrengtas pagal paskutinius to meto technikos reikalavimus — su kanalizacija, centriniu šildymu ir vandentiekiu. Puošni susirinkimų salė, dabartinė Didžioji aula, tuometinės spaudos tvirtinimu, netgi pranoko Rotušės, Baltosios gulbės, salę.

Prasidėjus pirmajai sovietų okupacijai, 1940 m. žiemą Šv. Zitos draugijos pastatai buvo nacionalizuoti ir perduoti Butų ūkio valdybai. Po Antrojo pasaulinio karo šiuos pastatus, kartu su Butų ūkio valdyba, valdė ir Pirčių — skalbyklų trestas, kadangi viename jų buvo skalbykla. Nuo 1961 m. pastatai priklausė Ekonomikos technikumui. 1991 m. gruodžio 21 d., Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu, nugyventi pastatai grąžinti Kauno arkivyskupijos kurijai, kuri 1997 m. juos perdavė universitetui.

Komplekso restauravimo darbai buvo pradėti 1999 m. rugsėjį. Pagrindiniai rūmai prikelti iš griuvėsių per pusantrų metų — jie iškilmingai atidaryti 2001 metų vasario 15 d. Šiandien jau galime džiaugtis ne tik pagrindiniais rūmais, su 170 vietų Didžiąja aula, viena puošniausių Kaune ir Lietuvoje, bet ir visu kompleksu: dekanato pastatu su jo perlu — koplyčia, Didžiąja ir kitomis auditorijomis, kompiuterių klasėmis, kuriose vienu metu gali mokytis 460 studentų, gražiai sutvarkyta aplinka. Šio komplekso atstatymui ir įrangai išleista per 8 mln. litų.

Universitetas grąžina miestui jau antrąjį Laikinosios sostinės architektūrinį-istorinį paminklą — priminsiu, kad 2000 metų balandžio 28-tąją taip pat iš griuvėsių prikelta buvusi prieškario Lietuvos ministrų pirmininkų rezidencija — dabartiniai universiteto Rektorato rūmai. Manau, niekas neabejoja, kad Katalikų teologijos fakultetas papuošė Kauno senamiestį.

Daugiau Tau, Alma Mater, tokių įkurtuvių.

Rektorius nuoširdžiai dėkojo žmonėms, tiesiogiai prisidėjusiems prie šio rūmų komplekso atstatymo: rekonstrukcijos projekto autorėms architektėms R. Gudienei ir L. Perevičienei, restauravimo darbus atlikusios AB „Marijampolės statyba" generaliniam direktoriui V. Zigmantai ir jo vadovaujamiems statybininkams, vyriausybei, finansavusiai šių rūmų restauravimą ir atstatymą, Katalikų teologijos didžiajam kancleriui, Kauno arkivyskupui metropolitui Sigitui Tamkevičiui, be kurio geranoriškumo ir palankumo universitetui šių iškilmių nebūtų buvę.

Sveikinimo žodį tarė švietimo ir mokslo ministras A. Monkevičius, arkivyskupas metropolitas S. Tamkevičius, Kauno meras D Ašmys. Katalikų teologijos fakulteto dekanas mons. V. S. Vaičiūnas, priėmęs iš „Marijampolės statybos" generalinio direktoriaus V. Zigmanto simbolinį raktą, „atrakino" restauruotą šio fakulteto dekanato pastatą. Apžiūrėję dar dažais kvepiančius jo kabinetus, pastovėję susikaupti kviečiančioje koplyčioje, aplankę amfiteatrinę auditoriją, kurioje galės paskaitų klausytis per 140, ne tik šio fakulteto, bet ir viso universiteto studentų, visi susirinko į Didžiąją aulą, kurioje įvyko šiai progai skirtas minėjimas.

Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto naujųjų rūmų atidarymo šventėje, iš kairės: šių rūmų šeimininkas, Katalikų teologijos fakulteto dekanas mons. Vytautas Steponas Vaičiūnas, Stasė Vaškelienė ir vienas universiteto steigėjų, buvęs Vytauto Didžiojo un-to rektorius, prof. Bronius Vaškelis.

Alfredo Pliadžio nuotrauka.

Alfredo Pliadžio foto paroda

Spalio 20, 21, ir 22 d. Washington, D.C., įvyko JAV LB XVI tarybos III sesija. Tuo pačiu laiku įvyko žymaus Lietuvos fotografo, Alfredo Pliadžio, fotografijų paroda, „Lietuvos kariuomenės veidas".

Tai pirmoji A. Pliadžio paroda Amerikoj. Joje yra 26 fotografijos, vaizduojančios šių dienų Lietuvos kariuomenę įvairiose situacijose.

Parodą aplankė daug žmonių, tarp jų Lietuvos Kariuomenės vadas mjr. gen. Jonas Kronkaitis, prezidento George W. Bush vyriausias patarėjas Rytų Europos reikalams Dan Fried ir Kongreso narys John Shimkus.

Paklaustas, kaip patinka paroda, gen. Kronkaitis atsakė, kad fotografijos yra tikrai gražios ir daug jų galima matyti neseniai išleistame fotoalbume *Lietuvos kariuomenė*.

Pokylio metu generolas Kronkaitis savo kalboje apie šių dienų Lietuvos kariuomenę paminėjo, kad Alfredo Pliadžio fotografijos puikiai atvaizduoja dabartinę Lietuvos kariuomenę ir paragino visus dalyvius jas pamatyti.

Parodos lankytojų reakcija buvo entuziastiška ir pozityvi. Kai kurios LB apylinkės ir Lietuvos ambasada Amerikoj pareiškė norą eksponuoti parodą pas save.

Alfredas Pliadis fotografuoja nuo 1964 metų. Jo nuotraukos dažnai yra matomos įvairiuose Lietuvos, Amerikos laikraščiuose, žurnaluose ir knygose, už savo nuotraukas laimėjęs daug premijų. Jis yra suruošęs keletą sėkmingų parodų Lietuvoj. Šiuo metu Pliadis rengia parodą apie Lietuvos Šaulių sąjungos jaunųjų šaulių vasaros stovyklas. Paroda bus eksponuojama Lietuvos Seime.

Nuo 1982 iki 1991 m. Pliadis dirbo vyriausiuoju režisieriumi Lietuvos radijo ir televizijos sporto redakcijoje. Kaip TV darbuotojas, A. Pliadis filmavo penkiose olimpinėse žaidynėse ir dviejuose pasaulio lengvos atletikos čempionatuose. Taip pat jis paruošė filmą apie Barcelonos olimpiadą.

Šiuo metu Pliadis dirba Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerijoje. Kur keliauja kariuomenė, ten ir keliauja Alfredas Pliadis.

Rimas Gedeika

Katalikų mokslo akademija

Atkelta iš 1 psl.

Tačiau reforma vis tiek bus vykdoma, tik lėčiau, nes valstybės biudžetas neleidžia skubėti. Pranešėjai teko atsakyti į dalyvių klausimus ir jai padėkota. Dauguma dalyvių reformoje pasigedo tautinio patriotinio auklėjimo gairių.

Pirm. J. Rygelis pateikė organizacijos metinės veiklos pranešimą. Inkorporuotoje akad. narių skaičius labai sumažėjo, liko tik kelios dešimtys, nes daug vyresnio amžiaus narių jau amžinybėje, kiti reikalingi globos, o naujų narių įstojo tik keletas. Praėjusį pavasarį parduotas Nebraska valstijoje turimas ūkis. Po pradinio pakankamo įnešimo, išmokėjimas už ūkį vyks 10 metų. Tos sumos skirtos mokslinių knygų leidybai, kurią vykdys LKM akad. Lietuvoje. Įsteigtas mokslinis fondas, Juozo, Magdalenos ir Rimtauto Kriaučiūnų vardu, jiems įmokėjus 100,000 dol. Pagal steigėjų reikalavimą, tik fondo nešamas pelnas skirtas teikti stipendijoms lietuviams katalikams studentams, turintiems bakalaurą, siekti magistro ar daktaro laipsnio. Stipendijas pradėti teikti bus galima nuo 2003 m. rudens. Stipendiatas gali studijuoti Lietuvos ar bet kuriame pripažintame universitete, ar tolygioje institucijoje Vakarų kraštuose.

Nemaži darbai vykdomi visuose Alkos skyriuose. Saulė Šatienė, lietuvių tautodailės propaguotoja amerikiečiams, pertvarko muziejų. Iš rinkinių pertekliaus atrinkdama, ji kuria muziejų. Bibliotekoje tęsiamas knygų skirstymas ir surašymas, kurį daro Marija Drazdauskienė, Balys ir Elena Kondrotai, į kompiuterį įveda Irena Alksninienė. Archyvų tvarkymu ir surašymu užsiėmę Juozas Kriaučiūnas, Romas Drazdauskas ir Balys bei Elena Kondratai. Juozui Rygeliui ir kun. Rapolui Krasauskui iždą tvarkyti padeda Juozas Bružas. Alkos knygų ir spaudos perteklius nuolat siunčiamas į Lietuvą — bibliotekoms, muziejams, mokslo institucijoms ir pan. Siuntimu rūpinasi Vytautas Alksninis, Juozas Kriaučiūnas, Juozas Rygelis ir ypač kun. Rapolas Krasauskas. Inkorp. akad. ir Alkos finansinė padėtis dabartiniu metu pakankama, jų vadovybių nariai neapmokami.

Kontrolės komisijos pirm. Ramūnas Girnius kontrolės aktu patvirtino gerą knygvedybą ir iždo tvarkymą. Pabaigus surašyti archyvus, sąrašas bus viešai paskelbtas.

Vyko valdybos rinkimai. Išrinkti: Ramūnas Girnius — pirm., Juozas Rygelis — vicepirm., Regina Taunienė — sekr., kun. Rapolas Krasauskas — ižd. ir Povilas Žumbakis — narys. Kontrolės komisija bus renkama vėliau. Naujoji valdyba tęs akademijos darbus, stengsis įtraukti daugiau narių ir gyvinti veiklą. Susirinkimas baigtas kun. R. Krasausko sukalbėta padėkos malda.

Susirinkime buvo atstovaujama 29 nariams, dauguma jų atsiuntė įgaliojimus dalyvaujantiems.

*** Per 20 metų Lietuvos gyventojų, turinčių aukštąjį** išsilavinimą, padaugėjo dvigubai ir tūkstančiui 10 metų bei vyresnių valstybės gyventojų pernai teko 126 aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys. Taip teigiama naujausiuose 2001 metais atlikto visuotinio Lietuvos gyventojų surašymo rezultatuose. Per surašymą 2.92 mln. asmenų (94.9 proc. visų 10 metų ir vyresnių gyventojų) nurodė, kad turi aukštąjį, aukštesnįjį, vidurinį, pagrindinį ar pradinį išsilavinimą. (BNS)

Yra daug kelių namo

Tik atsiradus bent minimaliam istoriniam laiko tėkmės nuotoliui, galima bandyti spręsti, ar koks reiškinys yra tikrai reikšmingas ir kaip jis atrodo platesniame visuomenės veiklos kontekste. Lietuvių fondo 40 veiklos, kūrybinio darbo metų neleidžia abejoti, kad milijoninio lietuvybės išlaikymo, lietuvių kultūrinės veiklos pagyvenimui ir stiprinimui Lietuvių fondo steigimo idėja, pagarsinta dr. Antano Razmos 1960 m. susilaukė skambaus atgarsio, surinkusi dosniuosius Amerikos lietuvius prie stiprėjančio kamieno, virto triumfu. Per 40 metų Lietuvių fondo turtas, įskaitant nuosavybes, užaugintas iki 15 mln. dolerių, lietuvybės darbams paskirstyta per 10 mln. dolerių, veiklos sėkmę užtikrinant narių ir visų dalyvaujančių pasitikėjimu.

Vieno vertingiausių, LF prasmingai įgyvendintų projektų, Mažosios Lietuvos dailininko Prano Domšaičio kūrybinio palikimo įsigijimo, idėja gimė 1980 m., sužinojus apie kolekciją Havajuose. Dr. Gedimino Baluko LF sukurta Meno globos komisija atliko didelį darbą, kad pasauliui gerai žinomo dailininko kūrybą išsaugotų lietuvių kultūrai. Vokiečių meno enciklopedija ją vertino, kaip vieną iš keturiolikos geriausiųjų Vokietijos dailininkų ekspresionistų, o Pietų Afrikoje, kur dailininkas pokario metais gyveno ir kūrė, buvo pripažintas geriausiu dailininku, kultūrine vertybe. Kai 1981 m. dalis dailininko P. Domšaičio kūrinių buvo perduota Lietuvių fondui, nei Meno globos komisijos pirmininkas, nei kas kitas negalėjo svajoti, kad, atėjus laikui, įsigyta kolekcija bus padovanota Lietuvai. Projektas įgyvendintas ir žymiojo lietuvių dail. P. Domšaičio didžioji, vertingiausia kūrybinio palikimo dalis yra Lietuvoje, įsikūrusi Klaipėdoje. Dalis kolekcijos pasilieka Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte. Ši svarbi kolekcija eksponuojama muziejaus salėse Prano Domšaičio tapybos, grafikos ir piešinių parodos LF 40 metų gyvavimo sukakčiai paminėti. Parodos atidarymas įvyko 2002 m. spalio 26 d.

Tarp kultūros ir meno gerbėjų, susirinkusių muziejaus salėse, Lietuvių fondo įkūrėjai, tarybos, valdybos, meno globos komisijos nariai, parodos rengėjai. „Šiandien dailininkas Pranas Domšaitis atsistoja šalia Kristijono Donelaičio, Vydūno ir kitų didžiadvasių Mažosios Lietuvos kūrėjų, kūrusių lietuviškąją kultūrą, įsiliedami į tėvynės Lietuvos gyvastį", atidarydamas parodą, kalbėjo parodos iniciatorius ir vadovas dr. G. Balukas, LF vardu pasveikinęs visus atsilankiusius. Jis pakvietė žinomą menotyrininkę Viktoriją Kašubaitę-Matrangą visapusiškai atskleisti dail. Prano Domšaičio gyvenimo ir kūrybos momentus.

Parodoje eksponuojami 79 kūriniai, iš visų kūrybos laikotarpių, tarp jų 40 darbų rodoma pirmą kartą, ir 1903, 1906 m. sukurti piešiniai. Dailininko paveikslų apsupti, išgirdome sudėtingo likimo menininko istoriją. Viena pasikartojančių Domšaičio kūrybos temų yra „Bėgimas į Egiptą". Pirmą kartą įgavusi formą Antrojo pasaulinio karo metu, palaipsniui vystyta, ji gali būti simboliška dailininko bėgimui, kelionėms ir grįžimui namo. Domšaičio kūryba apsuko didįjį gyvenimo ratą ir sugrįžo ten, iš kur gavo pradžią — 1880 m. Kropyno kaime (Cropiens, Gayev) netoli Baltijos jūros, Kuršių marių. Pranas Domšaitis 1907 m. pradėjo studijas Karaliaučiaus meno akademijoje, baigęs tobulinosi Berlyne pas dailininką Lovis Corinthą, daug keliavo po Europą, 1910-1914 suartėjo su Nidos dailininkų kolonija, ruošė parodas su dail. Liebermann, Rytų Prūsijos dailininkais Kollwitz, Corinth, Degner, Dettman. Jo talentas vystėsi, ir kūryboje jis pasirinko unikalią savitą kryptį. Po Pirmojo pasaulinio karo įsikūrė Berlyne. Domšaičio ypatingas sugebėjimas atrinkti tai, kas svarbiausia kūriniui ir jam suteikti savarankišką atmosferą, atvėrė duris į Berlyno Valstybinę meno, Moller galerijas. Garsusis meno kritikas Karl Scheffer jo stilių pavadino unikaliu „Seele impresionizmu". Tai buvo pripažinimo metai, besitęsiantys iki 1937 m. nacistinės valdžios Vokietijoje įsigalėjimo, kai jo menas buvo uždraustas: buvo leista tapyti tik gėles ar gamtos vaizdelius. Nėra lengva susieti 1937-1952 m. kūrinius su garsiaisiais darbais. Nuo to laiko dailininko paveikslų dydis sumažėjo, kad būtų galima keliaujant lengviau pergabenti, teko bėgti.

Po nacių režimo siautėjimo Miunchene 1937 m., kai buvo sunaikinti „supuvusio meno kūriniai" ir įsigaliojo dar griežtesnis kai kurių temų draudimas, P. Domšaitis nusprendė trauktis, išsiveždamas tai, kas jam buvo svarbiausia; tarp jo vertinamų darbų buvo ir paveikslai, sukurti 1903 m. Ši reprezentacinė kolekcija sudaryta iš jaunystės kūrinių, keramikos, kilimų, senų knygų ir kitų vertingų daiktų, kurie, deja, sudarė mažą dalį jo turto, likusio Vokietijoje. Mūsų džiaugsmui ir nuostabai, jo kolekcijoje išsilaikė ir šioje parodoje gražiai pristatomi, ne tik ankstyvieji piešiniai, bet ir religinėmis temomis savitu stiliumi, tarp impresionizmo ir ekspresionizmo sukurti, piešinėliai, unikalūs darbeliai, išsiuvinėti jo kaimo moterų. 1949 m. Domšaičio žmonai, žinomai olandų kilmės dainininkei-pedagogei Adelheid Armhold gavus darbą Pietų Afrikoje, jie išvyko ir apsigyveno Cape Town. Jis vėl ieškojo savo vienintelio kelio: nusigręžė nuo vokiškojo impresionizmo bei Corinth mokymo, stengėsi supaprastinti savo stilių, toli palikdamas Chagall ar Roualt techniką, grįžo prie primityvaus liaudies meno paprastumo. Čia prasidėjo sėkmingiausias kūrybos laikotarpis; per šešiolika gyvenimo metų Pietų Afrikoje Domšaitis rengė autorines parodas, dalyvavo grupinėse, jo kūryba tapo Pietų Afrikos, „kultūrine vertybe".

Šį iškilmingą vakarą dr. G. Balukas nuoširdžiai dėkojo menotyrininkei V. Matrangai, o dailininkė M. Stankūnienė jai įteikė rožių puokštę, antrąja buvo apdovanota LDM direktorė, parodos kuratorė Dalia Šlenienė, padėka išreikšta komisijos nariams: dr. Kaziui Ambrozaičiui, Vaclovui Kleizai, meno patarėjams: Petrui Aleksai, Marijai Ambrozaitienei, Magdalenai Stankūnienei, Čiurlionio galerijos direktoriui Algiui Janušui, gražiausi žodžiai buvo skirti parodą apipavidalinusiai Laimai Trinkūnienei, Liudui Šleniui ir plakatą bei katalogą ruošusiam dail. P. Aleksai, Danutei Bindokienei, fotografui Jonui Tamulaičiui. Išleistas katalogas *Pranas Domšaitis, tapybos ir piešinių paroda Lietuvių fondo 40 metų gyvavimo sukakčiai paminėti* — vienas svarbiausių, dailininko kūrybą liudijančių, leidinių, vertingas spalvotomis iliustracijomis, spausdinamas Pietų Afrikos meno istorikės Elsos verLoren van Themaal-Klump, (nuo 1976 m. nagrinėjančios dailininko kūrybą ir jo archyvus) straipsnis anglų kalba, gražiai į lietuvių kalbą išverstas Danutės Bindokienės. Kataloge fotonuotrauka pristatyti 1961 m. LF kūrimo iniciatoriai, dr. Antano Razmos, LF tarybos pirmininko, ir Povilo Kiliaus, valdybos pirmininko, žodžiai, nusakantys fondo veiklą, padėką nariams, darbuotojams, žiniasklaidai ir drąsi paraiška, kad nelaikas „ilsėtis ant laurų", nes lietuvybės darbai išeivijoje, taip pat ir Lietuvoje, reikalingi paramos, kvietimas sutelkti 20 mln. dol. kapitalą. Čia dr. G. Balukas rašo apie paskutiniuosius svarbiausius dailininko meno įsiteisinimo Lietuvoje ir Europoje momentus. Apie tai, kad 2001 m. liepos 26 d. Klaipėdoje, restauruotame XIX amž. pastate buvo atidaryta Prano Domšaičio paveikslų galerija, kurioje 528 Lietuvių fondo dovanoti darbai, kad Vatikano Religinio meno muziejus, didžiausias ir garsiausias pasaulyje, įsigijo dailininko paveikslų, kad Vokietijos Drezdeno, Duesseldorfo miestų muziejai ir Edvardo Muncho muziejus Oslo, Norvegijoje, yra užsisakę dailininko paveikslų parodas.

120 dailininko Prano Domšaičio darbų kolekcija, likusi Čikagoje, detaliai atspindi dailininko talento užgimimą ir plėtotę — nuo kamerinių dar 1903 m. sukurtų šeimos narių, pirmųjų aplinkos pastebėjimų, meilę reiškiančių artimųjų veidų, figūrų fiksavimo, iki išplėtotų, dvasiniai prasmingų kompozicijų, kai kiekvienas prisilietimas teptuku prie drobės buvo šventas kūrinio gimimo aktas, paženklintas 1920 m. įteisintu Prano Domšaičio vardu ir transcendentine nuotaika. Paroda veikia Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemonte, šeštadieniais ir sekmadieniais, iki 2002 m. lapkričio 27 d.

T. L. Krivickienė

Pranas Domšaitis. „Moters portretas". 1903 m.

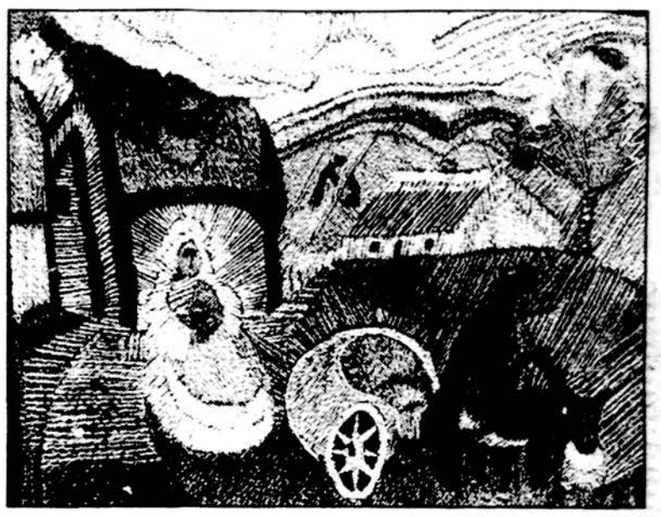

Pranas Domšaitis. „Poilsis". 1927 m.

Pranas Domšaitis. „Prakartėlė". 1927 m.

Penkios dr. Mildos Budrienės knygos

Dr. M. Budrienė yra išleidusi, kartu su Lituanistikos tyrimo ir studijų centru, jau penkias knygas.

Pirmoji jos parašyta knyga — *Amerikos lietuvių gydytojų vardynas (1884-1984)*, išleista Čikagoje 1991 metais. Vardyne aprašyti 898 lietuviai gydytojai, gyvenę ir praktikavę JAV nuo 1884 iki 1984 metų. Antroje šios knygos dalyje suregistruoti 272 dantų gydytojai. Vardynas daugiausia remiasi ta medžiaga, kurią buvo galima surasti lietuviškoje ir amerikietiškoje spaudoje, bei pateikiama informacija tų gydytojų, kurie atsiuntė savo biografijas.

Antroji M. Budrienės knyga — *Iš Lietuvos sveikatos apsaugos istorijos*, išleista Vilniuje 1992 metais. Knyga sudaryta iš straipsnių rinkinio, suskirstyta į tris dalis. Pirmoje dalyje surinktos žinios apie medicinos raidą Lietuvoje XVI-XX šimtmečiais. Antroje dalyje surinktos žinios apie marą Lietuvoje. Trečioje dalyje — aprašomas vaikų gydymas bei socialinė globa nepriklausomoje Lietuvoje prieš II pasaulinį karą.

Trečioji knyga, išleista Čikagoje 1992 metais — *Amerikos lietuviai gydytojai (1884-1984)* tai kaip ir 1991 metais išleisto vardyno tęsinys, čia išrinktos pavardės tų asmenų, kurie daug nusipelnė ir medicinai, ir visuomeniniam-politiniam bei kultūriniam JAV Lietuvių Bendruomenės gyvenimui. Gydytojų biografijos pateikiamos žymiai platesnės su įvairesniais faktais.

Ketvirtoji knyga *Lietuviai gydytojai šešiuose kontinentuose*, išleista Čikagoje 1996 metais, skirta Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos 30-ties metų veiklos sukakčiai paminėti. Tai dokumentinė knyga. Joje aprašyti lietuviai gydytojai, gyvenę ir dirbę šešiuose kontinentuose. Pateikiamos ne tik gydytojų biografijos, įsikūrimo sąlygos ir veikla, bet ir kiekvienos valstybės geografinė padėtis, gyventojų skaičius, valstybės santvarka, sveikatos apsaugos sistema ir medicinos studijos.

Penktoji knyga — *Lietuviai gydytojai ir mokslininkai* pasirodė šiais metais. Jos paskirtis — pateikti žinių apie lietuvius gydytojus ir mokslininkus. Pirmoje dalyje aprašyti gydytojai ir valstybės, kuriose jie praktikavo: Lietuva, JAV, Kanada, Australija, Vakarų Europoje ir Pietų Amerika. Pridedami lietuvių gydytojų sąrašai. Minimi gydytojai-profesoriai, yra kelių žymių profesorių biografijos. Pirmoji dalis baigiama skyriumi „Lietuviai gydytojai statistikoje". Antroji knygos dalis skirta lietuviams mokslininkams, pradedant XVI šimt. Apžvelgiamos Lietuvos, JAV, Europos ir Pietų Amerikos viduramžių, renesanso, reformacijos ir moderniųjų laikų universitetų istorijos bei jų įtaka visuomeniniam gyvenimui. Aprašomos disciplinos ir mokslininkai.

Nukelta į 4 psl.

Dr. Mildos Budrienės naujausios knygos sutiktuvėse (iš kairės): dr. Jonas Valaitis, M. Budrienė ir dr. Jonas Račkauskas.
Z. Degučio nuotr.

Lietuvių fondo Meno komisijos pirm. dr. Gediminas Balukas (iš kairės) ir LF tarybos pirmininkas dr. Antanas Razma.

Lietuvių dailės muziejaus dir. Dalia Šlenienė ir Petras Aleksa.

Penkios dr. M. Budrienės knygos

Atkelta iš 3 psl.

Lietuviai gydytojai ir mokslininkai, Čikaga; Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, 2002, 359 psl.

Šios knygos paskirtis — suteikti žinių apie Lietuvoje bei kitose šalyse gyvenusius bei dirbusius lietuvius gydytojus ir mokslininkus, jų gyvenimą, pasiekimus.

Knygos pradžioje glaustai aprašoma medicinos raida ir gydytojai Lietuvoje XV-XX šimtmečiais, pateikiama žinių apie pirmąsias ligonines — špitoles. Pirmojoje dalyje taip pat aprašytos valstybės — Lietuva, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Australija, Vakarų Europos ir Pietų Amerikos šalys, jų trumpa istorija ir svarbiausi geografiniai bei politiniai duomenys. Po valstybės aprašymo yra žinios apie lietuviškas bendruomenes ir lietuvius gydytojus toje šalyje, pateikiamos savo darbais pasižymėjusiųjų biografijos. Daugiau gydytojų biografijų skaitytojas gali rasti kitame skyriuje — jame pateikti duomenys apie Lietuvoje ir JAV gyvenančius medicinos profesorius. Plačiau aprašytos 8 vyresnės kartos ir 4 jaunųjų Amerikoje gyvenančių gydytojų profesorių biografijos. Pirmosios dalies pabaigoje yra lentelės su statistiniais duomenimis apie lietuvius gydytojus.

Antroji knygos dalis skirta lietuviams mokslininkams. Vakarų Europos mokslo raidos kontekste glaustai apžvelgiama XV-XX šimtmečio mokslo istorija Lietuvoje. Minima pirmoji mokykla, įsteigta 1397 m. Vilniuje, aprašomas Vilniaus universiteto įsikūrimas 1579 m. ir jo istorija, jame dėstę Lietuvos mokslininkai. Skyrius baigiamas šių dienų Lietuvos aukštųjų mokyklų sąrašu. Antrojoje dalyje skaitytojas taip pat ras svarbiausias žinias apie viduramžių, renesanso, reformacijos ir moderniųjų laikų universitetus, jų kūrimosi istorijas, įtaką visuomeniniam gyvenimui. Universitetų aprašymas prasideda pirmąja medicinos mokykla, kuri buvo įkurta IX šimtmetyje Salerno mieste, Italijoje. Skaitytojui pristatomos ne tik Vakarų Europos šalių aukštųjų mokyklų, bet ir JAV, Kanados, Austrijos bei Pietų Amerikos valstybių universitetų istorijas, paminėti ir juos garsinę mokslininkai, tokie kaip Pierre Abelard, Pierre ir Marie Curie, Erasmus Roterdamus ir kt. Tolimesniame skyriuje aprašytos gamtos, medicinos, sociologinių, inžinerinių ir humanitarinių mokslų šakos. Pateikiamos glaustos žinios apie mokslo disciplinos raidos istoriją, klasifikaciją, didžiuosius laimėjimus. Po kiekvienos mokslo šakos aprašymo išvardinti ją tyrinėję mokslininkai, duodamos trumpos biografijos.

Knyga supažindina su lietuvių gydytojais ir mokslininkais, jų pasiekimais profesinėje veikloje ir įnašu į bendrą pasaulio medicinos ir mokslo raidą.

Prof. dr. Jonas Račkauskas

****

Apie autorę dr. Mildą Budrienę

Milda Budrienė (Budrys-Kuršaitė) gimė 1916 m. Lawrence, MA (JAV). 1923 m. su tėvais atvyko į Lietuvą. Čia baigė gimnaziją ir Vytauto Didžiojo universiteto Medicinos fakultetą. 1946 m. grįžo į Jungtines Amerikos Valstijas ir apsigyveno Chicago mieste. Gavusi medicinos praktikos teises, kartu su dr. Stasiu Budriu vertėsi privačia praktika. Išlaikiusi alergijos ir klinikinės imunologijos egzaminus, pradėjo dirbti University of Illinois, Alergijos klinikoje. Buvo aktyvi Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos narė, *Lietuvių gydytojų biuletenio* vyriausioji redaktorė. Parašė 4 knygas, 23 straipsnius (lietuvių ir anglų kalba), skaitė 9 paskaitas lietuvių ir Amerikos gydytojų susirinkimuose. Yra įsteigusi Lietuvių medicinos muziejų ir dr. S. Budrio Lietuvių foto archyvą. 1998 m. Lietuvos Gydytojų sąjunga suteikė jai Garbės narės vardą. Šiuo metu yra išėjusi į pensiją ir gyvena Floridoje.

Naujausios dr. Budrienės knygos sutiktuvės

2002 m. rugsėjo 25 d. Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje vyko dr. Mildos Budrienės penktosios knygos *Lietuviai gydytojai ir mokslininkai* pristatymas. Dalyvavo visi artimiausi dr. M. Budrienės draugai, bendradarbiai ir bendraminčiai. Vakarienę ruošė „Bravo" — Audra ir Rytis Januškos, stalus papuošė Lituanistikos tyrimo ir studijų mokslinė bendradarbė bei knygos vertėja į anglų kalbą — Danutė Petrulytė. Per oficialią knygos pristatymo dalį kalbėjo Lituanistikos tyrimo ir studijų centro pirmininkas prof. dr. Jonas Račkauskas. Savo kalboje jis užsiminė, kad su dr. M. Budriene bendradarbiauja jau daug metų, kartu su jo vadovaujamu LTSC yra išleidę visas daktarės parašytas knygas. Lietuvių gydytojų muziejus taip pat įkurtas su dr. M. Budrienės pagalba ir finansavimu, puikiai veikia tvarkomas ir prižiūrimas LTSC. Prof. J. Račkauskas pasidžiaugė daktarės darbštumu ir užsispyrimu, nors ir blogėjant regėjimui, toliau rinkti medžiagą ir rašyti knygas apie lietuvius gydytojus išeivijoje. Dr. Mildą Budrienę jis pavadino tikra išeivijos lietuvių gydytojų istorike, nors, pati būdama medicinos daktarė, ji tikriausiai daugiau žino apie lietuvius gydytojus, negu bet kuris kitas istorikas.

Dr. M. Budrienė pristatė visus svečius ir padėkojo visiems už pagalbą, renkant knygai medžiagą, svarbiausia savo dukrai — dr. Gražinai Budrys už paskatinimus ir padrąsinimus rašyti. Dr. Jonas Valaitis, atvykęs į šventę, pasveikino knygos autorę ir padovanojo savo naujai išleistą knygą — *Renal Glomerular Diseases* — Medicinos muziejui bei Pasaulio lietuvių archyvui. Jis taip pat džiaugėsi dr. M. Budrienės užsispyrimu, nesitaikstymu su laiko dedamais pėdsakais.

Marija Kriaučūnienė, buvusi Lietuvos garbės generalinė konsulė, kuri daug metų padeda dr. M. Budrienei tvarkyti Budrio fotoarchyvą, džiaugėsi, kad nenuilstama dr. Milda kiekvienais metais, kartu su fotomenininku Algimantu Keziu, ruošia fotoparodas, kurios pritraukia daug dalyvių iš Lietuvos. Sveikino daktarę, išleidusią naują knygą, kuri prasidėjo labai seniai, turėjo būti tik studija, bet, laikui bėgant, išaugo į labai įdomų darbą.

Dr. Kazys Ambrozaitis taip pat džiaugėsi daktarės darbu ir sakė, kad su ja labai malonu dirbti ir bendradarbiauti. Jis ją pažinojo, dar leidžiant ir redaguojant *Lietuvių gydytojų biuletenį*, paskui, kuriant Medicinos muziejų.

Dr. Vacys Šaulys, *Medicinos* žurnalo redaktorius su žmona dr. Augusta, taip pat dalyvavo iškilmėse ir džiaugėsi daktarės darbštumu, dėkojo už bendradarbiavimą žurnale bei įvairiausių duomenų ir informacijos suteikimu, rašant įvairius straipsnius į *Mediciną*.

Žodį tarė ir knygos redaktorė — Skirmantė Miglinienė, kuri yra jau antros dr. Mildos Budrienės knygos redaktorė. Ji paminėjo, kad jauniesiems mokslininkams daktarė turėtų būti pavyzdys darbštumo ir užsispyrimo, per savo negales peržengus, dirbti, kurti ir rinkti informacinę medžiagą vis naujiems ir naujiems istorijos šaltiniams. Padėkojo autorei už galimybę bendradarbiauti ir pasakė, jog tikisi, kad tai ne paskutinė autorės knyga. Ji ragino dr. Budriennę toliau kurti ir rašyti.

Naujosios knygos maketą sukūrė Daina Paulauskienė, neseniai atvykusi iš Lietuvos dizainerė, tai jos ne pirmas darbas. Lietuvoje ji ir jos vyras Viktoras Paulauskas turėjo savo privačią įstaigą „Savas takas", kuri darydavo panašius darbus. Šiuo metu Daina dirbanti laikraščio *Lietuvių balsas* redakcijoje. Jie daktarei linkėjo ilgų gyvenimo metų, sveikatos ir negęstančios kūrybinės ugnelės.

Dr. Arvydas Vanagūnas — Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos pirmininkas, su žmona Audrone, džiaugėsi, kad ALGS turi tokią darbščią savo narę, kuri jau daug metų produktyviai dirba išeivijos lietuvių bei Lietuvos labui. Paminėjo, kad nepaisant, jog jis yra daktarės gydytojas, gali patvirtinti, kad ji gera pacientė, bet turi pripažinti, kad ne visada klauso daktaro nurodymų pailsėti, nesinervuoti ir kartais džiaugtis atostogomis, nedirbti, pasaugoti save, akis ir savo sveikatą. Knygos pristatyme taip pat dalyvavo Lituanistikos tyrimo ir studijų centro mokslinis bendradarbis, ilgametis „Margučio" radijo vedėjas, Petras Petrutis, kuris dr. Mildą pažįsta labai seniai. Dr. Robertas Vitas — LTSC vicepirmininkas, taip pat sveikino knygos autorę su nauja knyga.

Po visų gražių kalbų ir vakarienės vyko pabendravimas, autorė pasirašė naujas knygas, kurias padovanojo savo draugams.

Paruošė **Skirmantė Miglinienė**

Dr. Mildos Budrienės knygos sutiktuvių dalyviai. Zigmo Degučio nuotrauka.

Dr. Milda Budrienė autografuoja savo naujausią knygą Skirmantei Miglinienei ir Petrui Petručiui. Zigmo Degučio nuotr.

Saulė Jautokaitė rašo apie muziką ir dailę

Pirmą kartą Saulės Kristinos Jautokaitės pavardę aptikau knygoje *Lietuviai muzikai vakaruose*. Šį J. Žilevičiaus sudarytą ir 1999 metais JAV išleistą, muzikų vardyną redagavo Saulė K. Jautokaitė. Tame pat leidinyje radau medžiagos ir apie ją pačią. Tik tada perskaitęs sužinojau, jog tai kvalifikuotas ir tvirtas, labai produktyvus muzikinių barų darbininkas. Ten parašyta, jog Saulė Kristina yra filosofijos ir dailiųjų menų bakalaurė, ir nuo 1966 metų rašo meno ir muzikos klausimais *Drauge, Aiduose, Ateityje, Mūsų žinios, Laiškai lietuviams* ir kitur, jog ji tampriai bendradarbiavo su J. Žilevičiumi, tiek tvarkydama muzikos archyvo reikalus, tiek anglų kalba ruošdama medžiagą apie lietuvių muzikus prestižiniam pasaulio muzikos žinynui *Riemen Musik Lexikon*, o taip pat ir lietuviškai enciklopedijai.

Taip anuomet ir baigėsi mano pirmoji neakivaizdinė pažintis su Saule, nors nuolat knietėjo žinoti daugiau, susitikti, pabendrauti. Smalsu buvo, kodėl spaudoje neaptinku jos pavardės, kodėl ji nutilo, neberašo...

Dalinį atsakymą gavau šių metų vasarą eilinį kartą apsilankęs Čikagoje ir *Draugo* knygynėlyje aptikęs net tris Saulės K. Jautokaitės parengtas ir išleistas knygas: *Apie dailę ir menininkus* (išleista 2001), *Įvairių straipsnių rinkinys* ir *Apie muziką ir muzikus* (abi išleistos 2002). Neištvėręs susiradau autorę ir daug apie ką mudu pasikalbėjome. Bent iš dalies paaiškėjo ir Saulės tylėjimo priežastis. Reikėjo daug fizinių, dvasinių ir finansinių pastangų (visos knygos išleistos autorės lėšomis), kad šie leidiniai išvystų dienos šviesą.

Be pretenzijų į išsamią šių S. K. Jautokaitės knygų analizę, jaučiu kolegišką pareigą jas kiek plačiau pristatyti, atkreipti potencialių skaitytojų dėmesį, pareikšti savo nuomonę jų atžvilgiu.

Pirmoji knyga — *Įvairių straipsnių rinkinys* — 15 tarpusavyje nesusietų straipsnių rinkinys, tarytum spalvinga lauko gėlių puokštė, kartu su autore, verčianti gėrėtis jos aplankytų dramos spektaklių, įspūdingų kelionių aprašymais. Įdėjo Saulė čia ir dramatišką, vaizdžiai aprašytą, pasitraukimo iš Lietuvos istoriją, kurioje man buvo daug netikėtų ir naujų to laikmečio istorinių viražų. Kad ir kitataučių, tame tarpe ir vokiečių, geranoriškas elgesys lietuvių pabėgėlių atžvilgiu.

Antroji knyga — *Apie dailę ir menininkus* kur kas stambesnė, apimtimi didesnė. Joje 285 puslapiai. Ji gausiai iliustruota įvairių dailininkų tapybos, akvarelės, grafikos, skulptūros ir kitų kūrybinių darbų foto nuotraukomis. Kiek stebino knygos pavadinimas. Tik paskaičius turinį, paaiškėjo, apie ką knygoje bus kalbama. Siaip jau, bent Lietuvoje, įprasta, jog į sąvoką „menininkas" telpa visų meno žanrų, ne tik vaizduojamojo meno, kūrėjai. Kaip pratarmėje rašo pati Saulė: „Ši knyga nėra kokia nors meno istorija, bet proginiai, paskiri lengvi skaitiniai ir susipažinimai su menininkais, jų parodomis, bei kitų tautų meno turtais". Iš tiesų taip ir yra, išskyrus tai, kad joje nėra menininkų-muzikų. Jiems autorė paskyrė atskirą knygą.

Knygoje per 100 straipsnių, kurie yra puikus parodų, vykusių Čikagos Meno institute ir Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, atitinkamo istorinio tarpsnio metraštis. Tačiau ne tik. Juose, šalia matytų parodų, pasaulio ir lietuvių dailininkų darbų bei autorių pristatymo, esama ir atsargaus vertinimo, subjektyvaus asmeninio straipsnių autorės išgyvenimo.

Trečioji Saulės Kristinos Jautokaitės knyga — *Apie muziką ir muzikus*. Tai taipogi rinkinys straipsnių, kuriuos Saulė parašė bene per 40 metų, būdama *Draugo* šeštadieninio priedo „Mokslas, menas, literatūra", kurį redagavo K. Bradūnas, bendradarbė. Knygoje 45 įvairiu metu parašyti publicistiniai straipsniai apie žymius pasaulio kompozitorius, jų kūrinius ir tų kūrinių atlikėjus — dainininkus, muzikantus, dirigentus, taip pat girdėtus koncertus, aplankytus muzikinius festivalius. Iš turinio matyti, jog autorė itin mėgsta operinę bei simfoninę muziką. Ne atsitiktinai knygoje panaudota laki Rihardo Štrauso pasakyta frazė: „Opera yra vienas žymiausių žmogaus dvasios laimėjimų, tai aukščiausias civilizacijos žiedas". S. K. Jautokaitė daug ir su išmanymu kalba apie Čikagos Lyric bei Čikagos Lietuvių operų trupes, jų pastatytus spektaklius, klausytus solistus. Po sėkmingo J. Karnavičiaus „Gražinos" pastatymo pasamprotauja apie lietuviškas operas, sakydama jog — „...būtų gerai jei galėtume ir pajėgtume kuriam laikui savųjų sąskaiton itališkas kuriam laikui pamiršti..."

Autorės esama gan smalsios, apsiskaičiusios. Ji tai demonstruoja ne tik plačiu savo straipsnių temų ratu, bet ir plačiu tų temų pateikimo kontekstu. Nors knygoje nepateikiamos straipsnių parašymo datos (o, gaila), matyti, jog autorė metai iš metų tobulėjo ir profesionalėjo, nors rašinių stilius taip ir išliko daugumoje informatyvus, reportažinis net literatūrinis. Ji lyg bijodama peržengti savo muzikinės kompetencijos ribas neanalizuoja girdėtų muzikos kūrinių interpretavimo, labai atsargiai ir tolerantiškai vertina atlikėjus, kalba apie muzikines aktualijas. Ši savybė labai ryški straipsnyje „Operos Dux Magnus spektaklis", kur Saulė rašo: „Lapinskas savo kūriniais praturtina mūsų muzikinį lobyną, kuris pilnai bus įvertintas po daugel metų. O šiandien mes kiekvienas jo kūrybą įvertiname taip, su kokia savo asmeniška nuotaika, pažinimu, patirtimi bei pasiruošimu ateiname jos paklausyti ir pasižiūrėti". Tiesa, kai kada autorei lyg nenoromis, ar ypatingo meninio išgyvenimo akimirkomis, pavyksta duoti labai tikslų, gilų ir prasmingą vertinimą. Štai, kad ir šitas nuostabus epizodas iš Kauno Sakralinės muzikos mokyklos mergaičių choro „Pastoralė" koncerto Čikagoje recenzijos: „Melstis galima įvairiais būdais, pradedant atodūsiu ir baigiant iškilmingomis procesijomis. Malda visada yra susijusi su išviršinėmis formomis. Dievą garbinęs žmogus savo dvasią išreiškia kūno mostais ir judesiais: atsiklaupimu, atsistojimu, nusilenkimu, rankų ištiesimu ir kitaip. Bet vien kūno mostų neužtenka, garbinimas šaukiasi žodžio, garso, erdvės. 'Pastoralė', sujungusi šiuos elementus, išreiškė tą garbinimo formą, kada žodis virsta poezija, mostas — apeiga, garsas — muzika, architektūrinė erdvė — šventove".

Autorės straipsniai be išimties adresuoti pačiai plačiausiai visuomenei. Ji stengiasi būti paprasta ir suprantama, nesibodinti eiliniam skaitytojui paaiškinti tą ar kitą muzikinį terminą, sudėtingesnę sąvoką išversti. Šis straipsnių rinkinys galėtų būti puiki pagalbinė priemonė studijuojantiems muzikos istoriją. Man, daugelį metų, šalia kitų dalykų, krimtus ir muzikos istorijos mokslą buvo įdomu ir naudinga sužinoti kai kuriuos faktus iš kompozitorių gyvenimo, kurie sovietiniuose vadovėliuose bei monografijose buvo nutylėti. Gal jie ir ne esminiai, tačiau leidžiantys kur kas giliau suvokti muziką kūrusių žmonių gyvenimą, jų kūrybines peripetijas.

Saulė daug keliavo, daug matė, girdėjo. Tai matyti iš jos straipsnių. Niekada nebuvusiems garsiuose Europos muzikos festivaliuose Bairote (Vokietija), Zalcburge (Austrija), kurie autorės teigimu esą tiesiog muzikos mylėtojų rojus, iš jų aprašymų galima susidaryti puikų vaizdą kilti noras pačiam juos aplankyti. Šia prasme įsimintinas straipsnis ir apie puikią amerikietišką tradiciją „Oper Tour" — kelionę į didžiuosius Europos miestus lankant jų operinius spektaklius. Puikus ir sektinas pavyzdys dabartiniams, daugumoje tik geografiniais tapusiems, turistams.

Knygoje gausu foto iliustracijų, vaizdžiai tekstą papildančių sesers Reginos piešinių.

Neturėdamas tikslo ir noro išsamiai aptarti visose trijose knygose sudėtus straipsnius, turiu kitą didelį norą — pasveikinti Saulę Kristiną su gražiais ir prasmingais darbais. Nepaisant kai kurių apmaudžių knygų redagavimo, maketavimo ir spausdinimo trūkumų, jos informatyvios ir lengvai skaitomos. Muzikinių straipsnių įvairovės bei jų išliekamosios vertės prasme juos galima statyti į vieną gretą su žymiausiu lietuvių išeivių muzikinės kultūros metraštininko, kompozitoriaus V. Jakubėno epistoliariniais darbais.

Po „Traviatos" premjeros G. Verdi paklaustas, kurią operą jis pasirinktų, atsakė, kad, kaip kompozitorius — „Rigoletto", kaip mėgėjas — „Traviatą"...

Aš, kaip muzikas profesionalas, rinkčiausi V. Jakubėno, kaip muzikos mėgėjas — S. K. Jautokaitės rašinius...

Kaip ten bebūtų, žemiau aptarti S. K. Jautokaitės darbai tai lyg autorės viso gyvenimo darbo ataskaita, darbščios ir kūrybingos asmenybės savęs įprasminimas.

Prof. Algis Zaboras

*** Akademikas Kazimieras Meškauskas 2000 metais nustebino mokslo visuomenę pasiryžimu skirti asmenines santaupas premijoms talentingiems jauniems mokslininkams ekonomistams.**